

עם נתן פרידמאן-ילין ויצחק שמיר לשעבר חברי מרכז לח"י

פקדנו על הריגת הלורד!

את המאמרים האלה ניסחתי אני בעתוננו, המעש. מה רציתם להשיג כסיסמה זו? זה נבע קודם כל מבדיקת האינטרסים שלנו. אז הח"י ריפו היחסים בין שני הגושים העולמיים. היה ברור שהם יחריפו עוד יותר. רצינו להוציא את ארץ-ישראל ואת האזור כולו מלשמש נושא להתגרות בין שני הצדדים. היתה בכך גישה עקרונית חדשה לבעייה הערבית? ראיתם אפשרות של התקשרות עם התנועה הלאומית הערבית במאבק נגד השליטון הזר?

חשבנו שעמי האזור הזה, אם יניחו להם לנפשם, יוכלו להגיע להתפתחות כלכלית ופוליטית עליידי שיתוף-פעולה בין כל העמים היושבים באזור.

רצינו להעמיד בפני העולם סימן קריאה של תנועת השיחור בארץ, סימן קריאה שאין להשתיקו. המטרה היתה להוכיח לעולם כולו כי אין כאן סיכסוך בין ילידים ואדמיניסטרציה מזכאת, אלא בין עם השואף לחרותו הלאומית ובין כוח אימפריאליסטי שבא לשעבדו.

ולא שמתם את הדגש על אישיותו של הלורד מוין?

משום שרצינו להבליט את הנקודה העקרונית, נמנענו מלהבליט את אחריותו האישית של הלורד מוין לנעילת שערי הארץ, אפילו בפני פליטי הנאצים, ושלחת מאות נוסעי סטרומה לתהומות.

מר פרידמאן-ילין, כתוצאה ממישפט קסטנר נודעו לציבור כמה פרטים על אחריותו האישית של הלורד מוין בפרשת השמדתם של יהודי הונגריה. האם, כשעה שתיכננתם את הריגת הלורד מוין, ידעתם פרטים אלה?

אנחנו ידענו. בשעה שהחלטנו, התעניינו גם באישיותו. ידענו גם את השקפותיו. שהתנגד בצורה חריפה ביותר לעליית יהודים, שהיה האיש שנשלח לארגן את הליגה הערבית.

גרתי בבית ריק?

מתי קיבלתם אישור לכך שרעתכם זו היתה נכונה?

מעניין מאד לציין כי בתחילת 1945 נפגשתי עם אר-תור קסטלר, והוא אישר כי הנחתנו היתה נכונה.

איפה היית כשעת ההתנקשות?

ביום ההתנקשות הייתי בתל-אביב, אצל חבר שלנו,

חבר מרכז לח"י ילין-מור בתל-ליטווינסקי *

הראיון הבא ניתן לנציג "העולם הזה" עדידי יצחק שמיר (זורניצקי), שניהל למעשה את מערכת המיבצעים של לח"י בתקופה בה כוצעה ההתנקשות.

מר שמיר, מתי תיכננת לראשונה את ההתנקשות?

התוכנית היתה קיימת מזמן. כשרק נגישנו לקשור קשרים ראשונים במצריים, היתה המגמה להגיע לפעולות מסוג זה.

כפרנו בתורה הציונית?

מתי הוחלט למעשה על הפעולה? מי החליט?

הוחלט כמה חודשים לפני הביצוע. היתה חליפת מיכ"ל תבים כימעט יומיומית בין נתן (פרידמאן-ילין-מור) וביני (ישראל) שייב ישב אז במאסר. לעתים קרובות היו דעו' תינו כה זהות, עד שמיתכב אחד מאיתנו לרעהו הכיל רעיונית שהשני רשם במיתכב שהיה אותה שעה בדרכו. כיצד כתבתם?

(בחיך) עלי לאכזב אותך. כתבנו פשוט, בלי שום כתב-סתר. אף מיתכב אחד לא אבד. כמובן לא הזכרנו שמות מלאים.

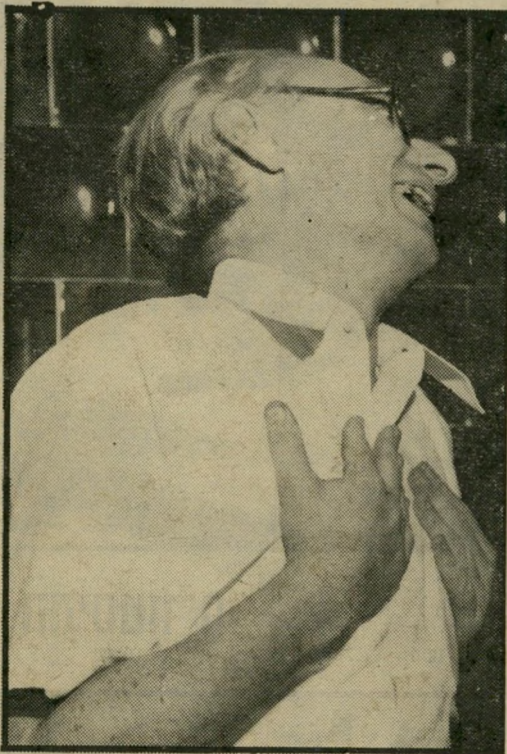
מר שמיר, מה היתה המטרה העיקרית של הפעולה בעיניך?

היו כמה מטרות: הפגנה, מכה, העברת המילחמה לחוץ-לארץ, יצירת הד במזרח התיכון. איזה הד?

רצינו להראות לערבים דרך למילחמה באימפריאליזם. כפרנו בתורה הציונית שאנחנו סוכני המערב. היה רצון ליצור ברית עם הערבים נגד האימפריאליזם. ראיתם אפשרות מעשית לכך?

קווינו שנפעל בכיוון זה. מילחמה באוייב משותף יכולה לקרב יותר מאשר דיבורים על אחווה. מטרה שלילית מקרבת לפעמים יותר מאשר מטרה חיובית.

* כיום תל-השומר.

חבר מרכז לח"י ישראל שייב בבית-הסוהר

בחדר בו גרו הוא ואשתו. שניהם היו פועלי יהלומים. בבני קר היו יוצאים וחוזרים בערב. ואני הייתי חייב לשהות כל היום בחדר, מבלי שדיירי הבית היו מרגישים בכל תנועה שהיא. למחרת ההתנקשות יצאתי לתל-ליטווינסקי וגרתי זמן מסויים יחידי בבית שעמד לרשותנו, אך באופן רשמי היה אותה חשעה להשכרה.

איפה ומתי בריוק החלטתם לבצע את ההתנקשות?

בתל-אביב. ההחלטה בשלה מזמן. אני חושב שזה היה בערך בחודש מרס, אפריל.

אז עתה ההצעה בפעם הראשונה?

לא. הנושא עוד נידון בימיו של יאיר.

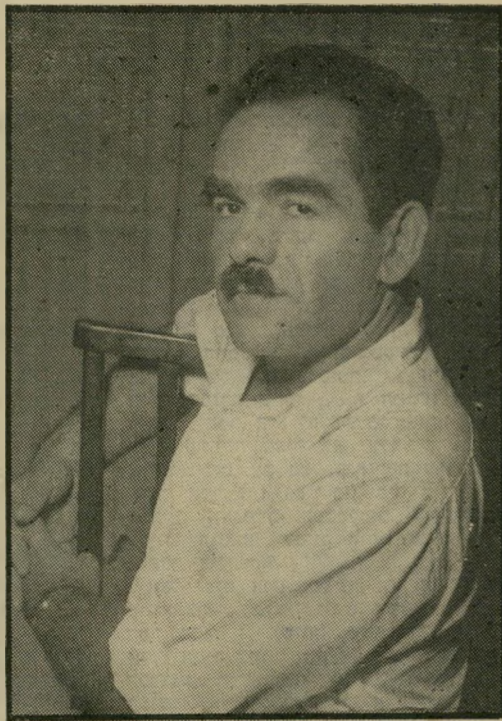
מה היתה מונחתכם כלפי הערבים?

אף פעם לא התקפנו ערבים. קודם כל, מפני שרצינו לגרום לנייטראליזציה של הערבים במילחמה נגד האנג'לים. השגנו מטרה זו עד שנת 1947. אז ניסחנו את הסיסמה של "נייטראליזציה של המזרח התיכון" — מי ניסח את הסיסמה?

הראיון הבא ניתן לכתב "העולם הזה" עדידי נתן פרידמאן-מור בדירתו בתל-אביב, בחודש נובמבר 1954.

מר פרידמאן-מור, האם ההתנקשות בלורד מוין היתה, בעיניכם, פגיעה רגילה בנציג האימפריה הבריטית, או שהיתה לכם כוונה מסויימת גם כלפי העולם הערבי?

ובכן, זה היה בשנת 1944. שנתיים וחצי לפני כן נרצח יאיר (אברהם שטרן). מאז שקענו בתוקף העובדות במל"ח חמה של גאולת-דם. רבינו לגאול את דמו של יאיר, ומפני זה ניסינו להתנקש בקצין המישטרה מורטון, שברח בסופו של דבר מהארץ. ניסינו פעמיים להתנקש בנציב העליון

חבר מרכז לח"י יצחק שמיר (בי-1954) בתל-אביב

(טר הארולד מק-מייקל), שעם כל היותו בדרג גבוה יותר ממורטון היה גם הוא אחד האחראים הישירים למות יאיר — — —

קו זה לא נראה לכם?

כל החשבון הזה, עם היותו מוצדק מבחינת גאולת הדם, עלול היה לסלף את דמותה הפוליטית של מילחמתנו ולהעמיד אותה על בסיס של תגובות על מעשי דמים מצד הבריטים. החלטנו במכה אחת להוציא את מילחמתנו ממעגל קסמים זה, ויחד עם זה להראות לעולם שמילחמתנו אינה מתנהלת נגד האדמיניסטרציה במקום, אלא שהאוייב יושב בלונדון ובקאהיר.

היה זה קו נוגד להשקפת אצל?

א, באותה תקופה, עסקנו עוד בוויכוחים מרים וממור' שכים עם ראשי אצל, שראו את האוייב מצומצם בגבולות הארץ הזאת, ואת האחראים לכל היותר בארמון הנציב בירושלים. שעות על גבי שעות היינו צריכים לכלות בוויכוחים עקרים עם בגין וחבריו — — — עם מי?

— — — עם (חיים) לנדאו ו(יעקוב) מרדור — על הגדרת האוייב, האצל, שעוד נמצא בשלב של הריסת בניינים, דרש מאיתנו, בפי בגין, כבטיס שיתוף פעולה, שנחל מלהשתמש במונח "שלטון זר" בהגדרת השלטון המנדטורי. לדעתו היה צריך לכנותו, "משטר זיכוי".

זה היה ויכוח על מונחים או על גישה עקרונית לתפקיד המחותרת?

הייתי שואל אותך, מה יהיה אם מחר הבריטים יהיו אדיבים, ולא ינקטו בפעולות זיכוי? האם אז תיפסק המילחמה? מובן שלא ראינו עדיין את אצל בשל לע"י כול פוליטי של פעולה כהתנקשות בלורד מוין. משום כך אף לא רמזנו להם על כך בשיתותינו איתם.

"סימן קריאה שאין להשתיקו"

מדוע בחרתם דווקא בלורד מוין?

עדיין לא היינו מוכנים, מבחינה ארגונית, לקלוע רחוק יותר וגבוה יותר.

מה, אם כן, היתה עיקר המטרה של הפעולה?